

**РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ПРОЗОРОСТІ
ТА ЕФЕКТИВНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ****THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN INCREASING THE TRANSPARENCY
AND EFFICIENCY OF ANTI-CORRUPTION MEASURES**

Матвійчук А.В., д.ю.н.,

доцент кафедри правосуддя

Інститут управління, технологій та права

Державного університету інфраструктури та технологій

Наукова стаття розглядає значення і вплив цифрових технологій на ефективність антикорупційних заходів. Автори аналізують різноманітні інструменти і методи, які використовуються у боротьбі з корупцією. Стаття демонструє, як цифровізація може підвищити прозорість та зменшити можливості для корупційних дій через автоматизацію процесів, забезпечення доступу до інформації та сприяння громадському контролю.

Розглядаються виклики та обмеження, пов'язані з імплементацією цифрових технологій у антикорупційній діяльності, включаючи питання безпеки даних, цифрового розриву та потреби в правовому регулюванні. Загалом, стаття наголошує на потенціалі цифрових технологій як інструменту для посилення ефективності антикорупційних заходів та сприяння створенню більш прозорого та справедливого суспільства.

Цифрові технології відіграють ключову роль у підвищенні ефективності антикорупційних заходів. Вони сприяють підвищенню прозорості, зниженню рівня корупції та підвищенню довіри громадян до державних інституцій. Соціальні мережі та спеціалізовані платформи громадського моніторингу надають громадянам інструменти для повідомлення про випадки корупції та обговорення питань прозорості.

До активних антикорупційних заходів слід віднести роль громадського контролю в суспільному житті, адже сприяння активній участі громадян у антикорупційних заходах; електронні платформи для реєстрації підприємств, отримання ліцензій у веденні фінансово-господарської, сплати податків та інші дії; зменшення комунікації між громадянами та державними службовцями задля зменшення корупційних ризиків.

Використання цифрових інформаційних технологій для протидії корупції засвідчив, що застосування комп'ютерних автоматизованих програмних засобів і алгоритмів штучного інтелекту є найефективнішим інструментом спрощення адміністративних процесів, контролю прозорості діяльності компанії, органів влади.

Ключові слова: корупційні ризики, штучний інтелект, протидія та боротьба з корупцією, цифрові платформи, моніторинг та аналіз, цифровізація.

The scientific article examines the importance and impact of digital technologies on the effectiveness of anti-corruption measures. The authors analyze various tools and methods used in the fight against corruption. The article demonstrates how digitalization can increase transparency and reduce opportunities for corrupt practices by automating processes, ensuring access to information and facilitating public scrutiny.

Challenges and limitations related to the implementation of digital technologies in anti-corruption activities are considered, including issues of data security, the digital divide and the need for legal regulation. Overall, the article highlights the potential of digital technologies as a tool to enhance the effectiveness of anti-corruption measures and contribute to a more transparent and just society.

Digital technologies play a key role in increasing the effectiveness of anti-corruption measures. They contribute to increasing transparency, reducing the level of corruption, and increasing citizens' trust in state institutions. Social networks and specialized public monitoring platforms provide citizens with tools to report corruption and discuss transparency issues.

Active anti-corruption measures should include the role of public control in public life, because promoting the active participation of the public in anti-corruption measures; electronic platforms for registering enterprises, obtaining licenses in financial and economic management, paying taxes and other actions; reducing communication between citizens and civil servants in order to reduce corruption risks.

The use of digital information technologies to combat corruption has proven that the use of automated computer software and artificial intelligence algorithms is the most effective tool for simplifying administrative processes, controlling the transparency of the activities of the company and authorities.

Key words: corruption risks, artificial intelligence, countering and fighting corruption, digital platforms, monitoring and analysis, digitalization.

Вступ. Корупція стала однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства, особливо в умовах війни в Україні, яка підриває довіру громадян до державних інституцій, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів та інших важливих інститутів, з якими може взаємодіяти кожний громадянин. Корупція стримує економічний розвиток держави та унеможливує встановити належний рівень розвитку країни відповідно до міжнародних стандартів. Відповідно, важливо впроваджувати різноманітні антикорупційні заходи, особливо в умовах розвитку цифрових технологій.

Цифрові технології відіграють ключову роль у підвищенні ефективності антикорупційних заходів. Вони сприяють підвищенню прозорості, зниженню рівня корупції та підвищенню довіри громадян до державних інституцій. З метою досягнення максимальних результатів в частині застосування антикорупційних заходів необхідно комплексно вирішувати вказану проблему та формувати окреме стратегічне бачення з цього питання.

Основною метою дослідження є вплив цифровізації на антикорупційні ініціативи, включаючи електронні заку-

півлі, цифрові платформи для звітності та моніторингу корупції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час проведення дослідження розглядаються наукові праці таких вчених: Дружиніна Ю. Є. «Антикорупційна перевірка ділових партнерів» (2022 рік), Маслова Я. І. «Цифрове реформування діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції» (2021 рік), Корчак Н. Антикорупційні цифрові рішення: досвід України та особливості їх впровадження в умовах воєнного стану (2022 рік), Бодунова О. М., Лямзіна О. В. Цифровізація органів державної влади як захід запобігання корупційної злочинності в Україні (2022 рік). Аналізується Державна антикорупційна програма на 2023-2025 року в контексті впливу цифрових технологій. При цьому, слід додатково розглянути ряд питань цифровізації процесу боротьби з корупцією, проаналізувати національне та міжнародне законодавство.

Виклад основного матеріалу. Антикорупційні заходи передбачають собою дія, які спрямовані на протидію та запобігання корупційним діянням зовсім в різних сфе-

рах суспільного життя. Такі заходи пов'язані з необхідністю реформування законодавства та системної адаптації правових норм до викликів сьогодення. В свою чергу, механізм реалізації – це належне функціонування антикорупційних органів, які вчиняють дії щодо досудового розслідування, судового провадження, переслідування осіб, які вчиняють корупційні діяння.

Серед досить актуальних антикорупційних заходів слід відмітити роль громадського контролю в суспільному житті, адже сприяння активній участі громадськості в антикорупційних заходах, включаючи забезпечення можливостей для подання скарг та інформування про корупційні злочини є досить дієвим методом інформування щодо проявів корупції. При цьому, важливо забезпечити захист викривачів від необгрунтованих переслідувань та тиску з боку корупціонерів.

Цифровізація уряду сприяє використовувати інформаційні технології у сфері надання державних послуг. До таких можливостей можна віднести електронні платформи для реєстрації підприємств, отримання ліцензій у веденні фінансово-господарської, сплати податків та інших платежів, оплати за державні послуги у різноманітних сферах діяльності. У випадку використання інформаційних ресурсів відсутня комунікація між громадянами та державними службовцями та як наслідок зменшується вірогідність корупційних дій.

Існує досить багато ресурсів, за допомогою яких можливе отримання важливої інформації: Єдиний державний реєстр судових рішень, держателем якого є Державна судова адміністрація України; Prozogo як електронна система публічних закупівель; YouControl – онлайн сервіс перевірки компаній; веб-сайт Антимонопольного комітету України; веб-ресурс Міністерства внутрішніх справ України; Clarity Project – система аналітики відкритих даних; електронний податковий сервіс «Дізнайся більше про свого бізнес-партнера», розміщеного на сторінці Державної фіскальної служби України [1, с. 71].

Яскравим прикладом впровадження електронних систем та платформ для забезпечення прозорості та конкуренції в процесі державних закупівель, з метою запобігання корупції та зловживань є платформа Prozogo. Інформаційні системи, такі як системи моніторингу та контролю державних закупівель, дозволяють автоматизувати процеси перевірки і забезпечують виявлення аномалій. Наприклад, системи автоматичного аналізу контрактів можуть виявляти підозрілі угоди та попереджати про можливі корупційні ризики.

Prozogo являє собою електронну систему державних закупівель, метою якої є проведення процедури державних закупівель максимально ефективно та прозоро. Учасники тендерної процедури мають доступ до самого тендеру, пропозиції учасників та результати проведення. Все це проходить в режимі реального часу, розширюючи доступ бізнесу до виходу на ринок послуг.

Завдяки автоматизації процесів та зменшенню бюрократичних перешкод, Prozogo допомагає знизити витрати як для органів державної влади, так і для постачальників, а також сприяє економії бюджетних коштів. Prozogo постійно вдосконалюється та адаптується до сучасних вимог, впроваджуючи нові технології та інструменти для покращення процесу закупівель.

Clarity Project спрямована на покращення прозорості та зрозумілості в сфері технологій та даних користувачами. YouControl надає доступ про дані суб'єктів господарювання, історію змін в установчих документах, інформацію про керівників та засновників; сервіс проводить аналіз ризиків і перевірку на наявність санкцій та обмежень.

Цифрова трансформація детермінує: а) перетворення, зміну певних явищ чи процесів з нецифрового в цифровий формат; б) створення певних явищ чи здійснення процесів на основі цифрових комунікацій та медіа інфраструктури

[2, с. 392]. В свою чергу, використання цифрових інформаційних технологій для протидії корупції засвідчив, що застосування комп'ютерних автоматизованих програмних засобів і алгоритмів штучного інтелекту є найефективнішим інструментом спрощення адміністративних процесів, контролю прозорості діяльності компанії, органів влади. Цифровізація бюрократичних процедур зменшує кількість задіяних осіб, а отже, і можливості для хабарництва. Штучний інтелект усуває людський фактор у процесах прийняття рішень та здатен відслідкувати загрозу правопорушень без втручання людини [3, с. 64].

Цифровізація реальної правової дійсності сприяє формуванню нових цивілізаційних явищ та процесів, виникненню нового праворозуміння, світогляду та правової культури. Цифрова реальність висуває вимоги до юридичної науки і практики, пов'язані з удосконаленням механізмів правового регулювання різних сфер життя на основі сучасних цифрових технологій. Повинен бути розроблений механізм, що забезпечує своєчасне застосування таких норм [4, с. 212].

Концепція розвитку електронного урядування в Україні передбачає роботу таких ресурсів як Prozogo, YouControl та інших, оскільки їх діяльність має бути спрямована на підвищення ефективності, прозорості у прийнятті рішень та відкритість. Оскільки електронне урядування пов'язане з діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій.

Концепцією передбачено розвиток відкритих даних; електронних послуг; електронних інструментів залучення громадян; електронної ідентифікації та довірчих послуг; розвиток електронної взаємодії та документообігу; підтримка пріоритетних реформ (освіта та наука, соціальний захист населення, екологія, охорона здоров'я) [5].

Компанія YouControl розробила міжнародний IT-інструмент RuAssets з виявлення прихованих російських і білоруських активів. Його мета – встановити людей та компанії з різних куточків світу до російських і білоруських національних публічних діячів для заморожування їх рахунків та арешту майна.

На порталі Агентства «Війна і санкція» можна знайти інформацію про юридичних осіб, на яких наклали санкції через війну рф проти України з 2014 року та дані про активи осіб, причетних до військової агресії росії. Рух ЧЕСНО працює над наповненням реєстру державних зрадників відповідною інформацією [6, с. 15]. В умовах війни Національне антикорупційне бюро України як один з органів боротьби з корупцією та Міністерство цифрової трансформації підписали меморандум з метою виявлення можливих корупційних ризиків при проведенні публічних послуг в електронну форму, впровадження сучасних IT-інструментів для підвищення ефективності слідчих дій, обмін інформацією щодо можливих правопорушень, моніторинг закупівель безпілотних літальних апаратів (БПЛА) для потреб сил безпеки і оборони України [8].

Цифровізація допомагає функціонувати інструментам, в яких повідомляється про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», такий як анонімний канал зв'язку. До анонімних каналів зв'язку слід віднести: канал отримання повідомлень із використанням офіційного веб-сайту установи; канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових скриньок; канал отримання голосових повідомлень із використанням технологій IP-телефонії (анонімна гаряча лінія); канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія) [9].

Соціальні мережі та спеціалізовані платформи громадського моніторингу надають громадянам інструменти для повідомлення про випадки корупції та обговорення питань прозорості.

Додаток «Дія» визначений USAID – американським Агентством з міжнародного розвитку – як один із інструментів, що дозволяють боротися з корупцією. Тому що він є прозорим, цифровим та корисним. Я думаю, що наступним кроком буде створення інструментів Дії для державних службовців. Ми допоможемо зробити всі процеси більш ефективними, більш прозорими та відповідальними», – сказав український урядовець.

Після початку російського військового вторгнення саме цифрові технології та досвід України в кібернетичному захисті допомогли забезпечити стійкість державних інституцій, зберегти дієздатну систему соціальних послуг та збереження зв'язку із українськими громадянами, що опинилися за кордоном внаслідок російської агресії [10].

Серед безпосередніх недоліків електронізації державного механізму є наявність програмних помилок, збої, відсутність розуміння програмою ситуації, відсутність

у програми емпатії, потенційні умисні дії розробників програмного забезпечення. Проблема протидії корупційним ризикам, які несуть у собі нові інформаційні технології, це є концептуальна проблема системного характеру, яка тягне за собою нагальну потребу перегляду існуючого механізму законотворчості [11, с. 105].

Висновки. Антикорупційні заходи вимагають комплексного підходу, що включає участь суспільства, викривачів, недержавних організацій, а також законодавчі ініціативи та практичні елементи впровадження їх в діяльність. Важливо чітко розуміти яке діяння є корупційним, а яке ні та відповідно встановити суворе покарання за корупційні злочини. Саме антикорупційні органи здатні проводити розслідування та судовий розгляд, моніторинг ситуації з корупцією. Важливим є залучення громадськості та недержавних організацій до моніторингу та контролю за діяльністю державних інституцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дружиніна Ю.Є. Антикорупційна перевірка ділових партнерів. Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС, 2022. – 232 с.
2. Маслово Я.І. Цифрове реформування діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції. *Юридичний науковий електронний журнал* № 8, 2021. С. 392-395.
3. Боженко В.В., Петренко К.Ю. Кращі практики використання цифрових технологій та штучного інтелекту для боротьби з корупцією. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. № 2. 2022. С. 59-66.
4. Теличко О.А., Реун В.А. Розвиток правової системи у цифрову епоху. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1/2022. С. 209-212.
5. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#top>
6. Корчак Н. Антикорупційні цифрові рішення: досвід України та особливості їх впровадження в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Державне управління*, 2 (16). 2022. С. 13-16.
7. Бодунова О.М., Лямзіна О.В. Цифровізація органів державної влади як захід запобігання корупційної злочинності в Україні. *Публічне право. Політика в сфері боротьби зі злочинністю. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. 2022. С. 27-36
8. Офіційний веб-сайт Національного антикорупційного бюро України. Впровадження цифрових технологій та боротьба з корупцією. НАБУ та Мінцифри підписали меморандум. 02.05.2023. URL: <https://nabu.gov.ua/news/vprovadzhenia-tcifrovikh-tekhnolog-i-ta-borot-ba-z-koruptc-iu-nabu-ta-m-ntcifri-p-dpisali-memorandum/>
9. Про затвердження Вимог до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції»: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2020 р. № 127/30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0370-20#Text>
10. Офіційний сайт Укрінформ. Цифрові технології допоможуть позбавити Україну від звинувачень у корупції. 04.04.2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3770837-urad-spramue-18-milarda-grantu-mbr-na-vidnovlenna-kritichno-vazlivoi-logisticnoi-infrastrukturi.html>
11. Матвійчук А.В. Особливості застосування інформаційних технологій для протидії корупційним правопорушенням в умовах сучасності: організаційно-правовий аспект С. 98-106.